

Prolog

Mandag-tirsdag 8.-9. juni 1942

Det var en dejlig varm dag, da jeg sammen med SS-Obergruppenführer Reinhard Tristan Eugen Heydrich, rigsprotektor i Böhmen-Mähren, vendte tilbage fra Prag og ankom til Berlins Anhalter Bahnhof. Vi var begge iført SD-uniform, men til forskel fra generalen gik jeg med spændstige skridt, en sang i hovedet og et smil i hjertet. Jeg glædede mig over at være hjemme i min fødeby. Jeg så frem til en stilfærdig aften med en god flaske Mackenstedter og nogle Kemal, som jeg havde befriet fra Heydrichs personlige lager på hans kontor på Prag Slot. Men jeg var ikke det mindste bekymret over, at han skulle opdage dette lille rapseri. Jeg var ikke særlig bekymret over noget som helst. Jeg var alt det, Heydrich ikke var. Jeg var i live.

De berlinske aviser meddelte, at den uheldige rigsprotektor var blevet myrdet af et hold terrorister, som fra England var blevet kastet ned i Böhmen med faldskærm. Sagen var lidt mere kompliceret end som så, men det havde jeg ikke tænkt mig at fortælle. Ikke endnu. Ikke i lang tid. Måske aldrig.

Det er svært at vide, hvad der var sket med Heydrichs sjæl, forudsat at han altså havde en. Jeg kan tænke mig, at Dante Alighieri kunne have vist mig i den nogenlunde rigtige retning, hvis jeg skulle føle trang til at begynde at lede efter den et sted i underverdenen. Til gengæld havde jeg en ret god idé om, hvad der var blevet af hans krop.

Alle kan lide en god begravelse, og nazisterne var bestemt ingen undtagelse, så de ville give Heydrich den bedste afsked, nogen psykopatisk, morderisk forbryder kunne have håbet på.

Hele begivenheden var iscenesat i så storslået en skala, at man kunne have troet, at en satrap i Det Persiske Rige var død efter at have vundet et stort slag, og det lod til, at alt var sat i værk, bortset fra den rituelle ofring af et par hundrede slaver – men hvad angår en lille tjekkisk minelandsby ved navn Lidice, tog jeg fejl på det punkt.

Fra Anhalter Bahnhof blev Heydrich ført til konferencesaalen i Gestapos hovedkvarter, hvor seks æresvagter i sort paradeuniform vågede over hans lit de parade. For mange berlinere var dette en lejlighed til at synge “Ding-dong! Heksen er død!” mens de på forsigtige tåspidser sneg sig til at kaste et blik ind i Prinz Albrecht-palæet. På linje med andre nærmest livsfarlige aktiviteter, som at klatre op til toppen af den gamle radiomast i Charlottenburg eller at køre i rabatten på Avus-motorvejen, var det rart at kunne sige, at man havde gjort det.

I radioen lovpriste Føreren samme aften den afdøde Heydrich og beskrev ham som “en mand med et hjerte af jern”, hvilket jeg antager, at han mente som en kompliment. På den anden side er det muligt, at vores egen onde troldmand fra Oz bare kan have forvekslet Blikmanden med Den Feje Løve.

Næste dag sluttede jeg mig, iført civilt tøj og med en langt større fornemmelse af at være et menneske, til tusindvis af andre berlinere uden for det nye Rigskancelli og forsøgte at se passende bedrøvet ud, da hele myretuen af Hitlers håndlangere kom myldrende ud fra Mosaiksalen for at følge den glitrende kanonlavet, som bar Heydrichs flagdraperede kiste østpå ad Voss Strasse og derefter nordpå ad Wilhelmstrasse til generalens sidste hvilested på Invaliden-kirkegården ved siden af nogle ægte tyske helte som von Scharnhorst, Ernst Udet og Manfred von Richthofen.

Heydrichs tapperhed kunne ikke drages i tvivl. Hans ubesindige deltidstjeneste i Luftwaffe, mens de fleste andre store kanoner sad trygt i deres ulvebastioner og pelsforede bunkere, var det mest indlysende eksempel på hans mod. Jeg tænker, at Hegel kunne have fundet på at karakterisere Heydrichs heroisme som inkarnationen af den despotiske tidsånd. Men ifølge min bog skal helte samarbejde med guderne, ikke med mørkets

og kaossets titaniske kræfter. Især i Tyskland. Så jeg var ikke det mindste ked af at se ham død. På grund af Heydrich var jeg officer i SD. Og stemplet i det anløbne sølvdistinktionstegn på min kasket, som var det modbydelige symbol på mit langvarige bekendtskab med Heydrich, var kendemærket på had, frygt og siden min tilbagevenden fra Minsk, også skyldfølelse.

Det var ni måneder siden. For det meste prøver jeg på ikke at tænke på det, men som en anden berømt tysk galning engang bemærkede, er det svært at kigge ud over afgrundens rand, uden at afgrunden kigger tilbage på en.

Kapitel 1

September 1941

Tanken om selvmord er en stor trøst for mig. Nogle gange er det den eneste måde, jeg kan komme igennem en søvnløs nat på.

Sådan en nat – og dem var der mange af – skilte jeg gerne min Walther-automatpistol ad og olierede omhyggeligt puslespillet af metaldele. Jeg havde set for mange fejlskud af mangel på en velsmurt pistol og for mange fejlslagne selvmord, fordi en kugle var trængt ind i et menneskes hoved i en skarp vinkel. Jeg kunne endda tømme den lille trappe, som udgjorde magasinet, og pudse hver enkelt patron og stille dem op på række som fine små messingsoldater, inden jeg valgte den reneste og mest skinnende til at ligge øverst i stakken. Jeg ville kun have den bedste til at sprænge hul i den fængselsmur, som var mit tykskallede kranium, og derpå bore et hul i de modløse, grå vindinger, som var min hjerne.

Alt dette kan måske forklare, hvorfor så mange selvmord bliver rapporteret fejlagtigt til politiet. “Han sad bare og rensede sin pistol, og så gik den af”, udtalte den afdøde mands kone.”

Selvfølgelig går pistoler jævnlige af, og nogle gange dræber de ligefrem den, der holder dem, men først skal man presse det kolde løb mod sit hoved – baghovedet er bedst – og trykke på den forbandede aftrækker.

En gang eller to lagde jeg ligefrem et par sammenfoldede badehåndklæder under puden i min seng og lagde mig ned i den faste hensigt faktisk at gennemføre det. Der løber meget blod ud af et hoved med selv et lille hul i. Der lå jeg og stirrede på selvmordsbrevet, som var skrevet på mit fineste papir – ind-

købt i Paris – og omhyggeligt anbragt på kaminhylden, men ikke henvendt til nogen bestemt. Ikke nogen bestemt og jeg havde et ret tæt forhold i sensommeren 1941.

Efter et stykke tid faldt jeg nogle gange i søvn. Men de drømme, jeg havde, var ikke passende for nogen under enogtyve år. De var sikkert ikke engang passende for gyserfilmskuespillere som Conrad Veidt eller Max Schreck. Engang vågnede jeg fra en så frygtelig, livagtig, hjertestandsende drøm, at jeg vittterlig affyrede min pistol, idet jeg med et sæt satte mig ret op i sengen. Uret i mit soveværelse – min mors vægur i valnød – blev aldrig mere det samme.

Andre nætter lå jeg bare og ventede på, at det grå lys skulle stige langs kanten af de støvede gardiner, og på en ny dags totale tomhed.

Mod nyttede ikke noget mere. Tapperhed heller ikke. Det endeløse forhør af mit forbandede jeg fremkaldte ikke beklagelse, men kun mere selvhad. I alles øjne var jeg den samme, som jeg altid havde været: Bernie Gunther, kriminalkommissær fra Alex, men i virkeligheden var jeg kun en tåget afspejling af, hvem jeg engang havde været. En bedrager. En knude af følelser med sammenbidte tænder og en klump i halsen og en forfærdelig, rungende, ensom hule i maven.

Men efter min hjemkomst fra Ukraine var det ikke kun mig, der var anderledes, det var også Berlin. Vi var næsten to tusind kilometer fra fronten, men krigen hang i høj grad i luften. Det havde ikke noget at gøre med det britiske Royal Air Force, som på trods af Fede Hermanns tomme løfter om, at ingen engelsk bombe nogen sinde skulle falde over den tyske hovedstad, havde formået at aflægge uregelmæssige, men ikke desto mindre destruktive besøg på vores nattehimmel. Men i sommeren 1941 besøgte de os næsten ikke. Nej, det var Rusland, der påvirkede hver eneste del af vores liv nu, fra det der var i butikkerne, til hvordan man tilbragte sin fritid – en overgang havde dans været forbudt – til hvordan man kom rundt i byen.

“Jøderne er vores ulykke,” erklærede de nazistiske aviser. Men i efteråret troede ingen for alvor på von Treitschkes slogan, og da slet ikke, når man havde den mere åbenlyse og selvpåførte

katastrofe, som Rusland var, at sammenligne med. Felttoget mod øst var allerede ved at miste pusten, og på grund af Rusland og vores hærs altoverskyggende behov følte Berlin snarest som hovedstaden i en bananrepublik, som var løbet tør for bananer og for stort set alt, hvad man kunne komme i tanker om.

Øl var der meget lidt af, tit slet ingenting. Værtshuse og barer lukkede først en dag om ugen, så to og nogle gange helt og holdent, og efter et stykke tid var der kun fire barer i byen, hvor man regelmæssigt kunne indtage et krus øl. Ikke fordi det smagte som øl, når man endelig fik opsporet noget. Det sure, brune brakvand, som vi bittert sad og holdt om, mindede mig mest om de vandfyldte granathuller og stillestående pytter i ingemandsland, som vi nogle gange havde været tvunget til at søge dækning i. For en berliner var det virkelig en ulykke. Spiritus var umuligt at få fat i, og alt dette betød, at det var noget nær umuligt at drikke sig fuld og flygte fra sig selv, hvilket sent om natten tit fik mig til at rense min pistol.

Kødrationeringen var ikke mindre nedslående for en befolkning, for hvem pølser i alle afskygninger var en livsstil. Angiveligt havde hver af os ret til fem hundrede gram om ugen, men selv når der var kød at få, kunne man tit opleve kun at få halvtreds gram for et hundrede grams rationeringsmærke.

Efter en dårlig høst forsvandt kartoflerne helt og holdent. Det samme gjorde hestene, som trak mælkevognene, men det betød ikke noget særligt, da der ikke var noget mælk i jungerne. Man fik kun mælkepulver og æggepulver, og begge dele smagte som det murstøv RAF's bomber rystede ned fra vores lofter. Brødet smagte som savsmuld, og mange svor, at det var, hvad det var. Tøjmærkerne kunne betale en kejsers nye klæder og ikke meget andet. Man kunne ikke købe et nyt par sko, og det var nærmest umuligt at finde en skomagere, der kunne reparere ens gamle. Ligesom alle andre faglærte var de fleste af Berlins skomagere i hæren.

Erstatningsvarer eller andenklassers produkter fandtes overalt. Snore knækkede, når man prøvede at stramme dem. Nye knapper knækkede mellem fingrene på en, allerede mens man prøvede at sy dem i. Tandpasta var kun kalk og vand med lidt tilsat

pebermyntesmag, og man skummede mere af raseri i køen efter sæbe, end man gjorde, når man brugte den smuldrende stump på størrelse med en kiks, som man fik tildelt til at holde sig ren med. I en hel måned. Selv de af os, som ikke var partimedlemmer, var begyndt at lugte lidt.

Da alle faglærte var i hæren, var der ingen til at vedligeholde sporvognene og busserne, og som konsekvens heraf blev hele ruter – som linje et, der kørte ad Unter den Linden – simpelthen nedlagt, mens halvdelen af Berlins tog fysisk blev fjernet, så de kunne hjælpe med til at forsyne felttoget i Rusland med alt det kød og kartofler og øl og sæbe og tandpasta, man ikke kunne finde hjemme.

Og det var ikke kun maskineri, der blev forsømt. Hvorend man så hen, skallede malingen af mure og træværk. Dørhåndtag røg af, når man tog i dem. Afløb og varmesystemer brød sammen. Stilladserne omkring bomberamte huse blev mere eller mindre permanente, da der ikke var tagdækkere tilbage til at udføre reparationer. Patronerne virkede selvfølgelig perfekt som altid. Tysk ammunition har altid været god. Jeg kunne bekræfte, at ammunitionen og de våben, der affyrede den, fortsat var storartede. Men alt andet var i stykker eller andenrangs eller erstatningsvarer eller lukket eller uopdriveligt eller en mangelvare. Og selvbeherskelse var den allerstørste mangelvare. Den bistert udseende sorte bjørn i vor stolte bys våben begyndte at ligne en typisk berliner, der knurrede ad en medpassager i S-banen, brølede ad en ligeglads slagter, som kun gav ham halvdelen af det bacon, hans rationeringskort sagde, at han havde ret til, eller truede en nabo i ejendommen med en eller anden stor kanon i partiet, som nok skulle komme og tage sig kærligt af ham.

Mindst selvbeherskelse fandt man sikkert i de stadigt længere køer foran tobaksforretningerne. Rationen var kun på tre smøger om dagen, men hvis man var ekstravagant nok til ligefrem at ryge en, var det lettere at forstå, hvorfor Hitler ikke selv røg, for de smagte som brændt brød. Nogle gange røg folk te, altså når man kunne få te, men kunne man det, var det alligevel bedre at hælde kogende vand på skidt og drikke det.

På politihovedkvarteret på Alexanderplatz – der tilfældig-

vis også var centrum for Berlins sorte børs, og som på trods af de meget alvorlige straffe, der ramte dem, der blev taget, var den eneste ting i byen, som kunne beskrives som blomstrende – ramte manglen på benzin os næsten lige så hårdt som knapheden på tobak og alkohol. Vi tog toget eller bussen til vores gerningssteder, og når de ikke kørte, gik vi, også under mørklægningen, hvilket ikke var risikofrit. Næsten en tredjedel af alle ulykkestilfælde med dødelig udgang skyldtes mørklægningen. Ikke fordi nogen af mine kolleger i Kripo var interesserede i at vise sig på et gerningssted eller løse andet end det vedvarende problem med at finde nye kilder til pølser, øl og cigaretter. Nogle gange spøjte vi med, at kriminaliteten faldt, og ingen stjal penge af den simple grund, at der ikke var noget at bruge dem på i butikkerne. Ligesom de fleste andre vittigheder i Berlin i efteråret 1941 var denne her morsommere, fordi den også var sand.

Selvfølgelig blev der begået masser af tyverier: rationeringsmærker, vasketøj, benzin, møbler – dem brugte tyvene som optændingsbrænde – gardiner (folk syede tøj af dem), de kaniner og hamstere, som folk holdt på deres balkoner for at få frisk kød, og hvad som helst andet. Berlinerne stjal alt. Og under mørklægningen skete der rigtige forbrydelser, voldsforbrydelser, hvis man var interesseret i at lede efter dem. Mørklægningen var en fin ting, hvis man var voldtægtsmand.

En stund var jeg tilbage i drabsafdelingen. Berlinerne slog stadig hinanden ihjel, selv om jeg konstant fandt det latterligt at skulle blive ved med at tro på, at det betød noget særligt, når jeg nu vidste, hvad der skete ude østpå. Der gik ikke en dag, hvor jeg ikke huskede synet af gamle jødiske mænd og kvinder, som blev gennet frem til henrettelsesgruberne, hvor fulde, grinnende SS-pelotoner gjorde det af med dem. Alligevel opførte jeg mig som en rigtig detektiv, selv om jeg tit følte det, som om jeg prøvede at slukke en brand i et askebæger, mens en hel by lidt henne ad vejen var hjemsted for en storbrand.

Det var, mens jeg efterforskede de mange drab, som jeg skulle tage mig af i begyndelsen af september 1941, at jeg opdagede nogle nye drabsmotiver, som ikke var beskrevet i de retsvidenskabelige lærebøger. Motiver, som stammede fra de besynder-

lige nye realiteter i berlinernes liv. Husmanden i Weissensee, som drev sig selv ud i sindssyge med ram, hjemmelavet vodka og derpå slog sit kvindelige postbud ihjel med en økse. En slagter i Wilmersdorf, som blev stukket ihjel med sin egen kniv af den lokale luftalarmvagt under et skænderi om størrelsen af en baconration. Den unge sygeplejerske fra Rudolf Virchow-hospitalet, som på grund af byens akutte boligmangel forgav en 65-årig pebermø i Plötzensee, så hun kunne få offerets bedre beliggende værelse. En SS-sergent på orlov fra Riga, som var blevet vant til de masse mord, der foregik i Letland, skød sine forældre, fordi han ikke kunne se nogen grund til ikke at skyde dem. Men de fleste af de soldater, der kom hjem fra østfronten og var i humør til at tage livet af nogen, tog livet af sig selv.

Det kunne jeg også selv have gjort, hvis ikke det havde været for visheden om, at jeg overhovedet ikke ville blive savnet, og den sikre viden om, at der var mange andre – mest jøder – der ufortrødent holdt ud, selv om de havde langt mindre i livet end jeg. Ja. I sensommeren 1941 var det jøderne og det, der skete med jøderne, der var med til at afholde mig fra at tage livet af mig.

Selvfølgerlig blev de gode, gammeldags berlinske mord – dem, der tidligere solgte aviser – stadig begået. Mænd myrdede fortsat deres koner ganske som før. Og ved lejlighed myrdede kvinder også deres mænd. Set fra min stol havde de fleste af de ægtemænd, der blev myrdet – bøller, som var for gavmilde med øretæverne og kritikken – fortjent det. Jeg har aldrig slået en kvinde, medmindre vi havde aftalt det i forvejen. Prostituerede fik skåret halsen over eller blev tævet til døde som altid. Og ikke kun prostituerede. I sommeren før min hjemkomst fra Ukraine erklærede en lystmorder ved navn Paul Ogorzow sig skyldig i voldtægt og drab på otte kvinder og drabsforsøg på mindst otte andre. Boulevardpressen døbte ham S-banemorderen, fordi de fleste af hans overfald blev foretaget på tog eller nær S-banestationer.

Det var derfor, Paul Ogorzows navn faldt mig ind, da jeg en sen aften i den anden uge af september blev kaldt ud for at se på et lig, som var blevet fundet nær S-banelinjen mellem sta-

tionererne Jannowitz Brücke og Schlesischer. På grund af mørklægningen var ingen sikker på, om det var liget af en mand eller en kvinde, hvilket var så meget mere forståeligt, når man tog i betragtning, at det var blevet ramt af et tog og manglede hovedet. Pludselige dødsfald ser sjældent særlig ordentlige ud. Hvis de gjorde, ville der ikke være brug for kriminalfolk. Men det her var så uordentligt som noget, jeg havde set siden Den Store Krig, hvor en landmine eller en haubitzergranat kunne reducere en mand til en forkrøblet dyngede blodigt tøj med strittende knogler på et øjeblik. Måske var det derfor, jeg var i stand til at se så uengageret på det. Det håber jeg. Alternativet – at mine nylige erfaringer i Minsk's mordghettoer havde gjort mig ligegyldig over for synet af menneskelig lidelse – var for rædsomt at tænke på.

De andre kriminalefterforskere var Wilhelm Wurth, en sergent, som var en stor kanon inden for politiets sportsforening, og Gottfried Lehnhoff, en vicekommisær, som var vendt tilbage til Alex efter at være gået på pension.

Wurth var på fægteholdet, og vinteren før havde han deltaget i Heydrichs skikonkurrence for det tyske politi og vundet en medalje. Wurth ville have været i hæren, hvis det ikke havde været, fordi han var et år eller to for gammel. Men han var en nyttig mand at have med på en drabsefterforskning, hvis det skulle vise sig, at offeret var løbet ind i spidsen af en kårde på ski. Han var en tynd, stilfærdig mand med ører som klokkestreng og en overlæbe, der var fyldig som et hvalrosskæg. Det var et godt ansigt for en kriminalbetjent i den moderne berlinske politistyrke, men han var ikke helt så dum, som han så ud. Han gik med et anonymt, gråt, dobbeltradede jakkesæt, bar en kraftig spadserestok og tyggede på spidsen af en kirsebærtræspibe, som næsten altid var tom, men som han alligevel formåede at få til at lugte af tobak.

Lehnhoff havde hals og hoved som en pære, men grøn var han ikke. Ligesom en masse andre politifolk havde han hævet sin pension, men da så mange yngre kolleger nu gjorde tjeneste i politibataljoner på østfronten, var han vendt tilbage til korpset og havde skabt sig et hyggeligt hjørne på Alex. Den lille partinål, der sad på hans billige habits revers, havde blot

gjort det nemmere for ham at udføre så lidt rigtigt politiarbejde som muligt.

Vi gik sydpå ad Dircksen Strasse til Jannowitz Brücke og så langs S-banelinjen med floden under vores fødder. Månen var fremme, og det meste af tiden havde vi ikke behov for de stavlygter, vi havde taget med, men vi følte os tryggere, da linjen svingede ind over gasværket på Holtmarkt Strasse og Julius Pintschs lampefabrik, for der var ikke meget rækværk, og man kunne nemt være trådt ved siden af og faldet langt ned.

Oven over gasværket stødte vi på en gruppe uniformerede politifolk og jernbanearbejdere. Længere henne ad sporet kunne jeg netop skelne omridset af et tog på Schlesischer Station.

“Jeg er kommissær Gunther fra Alex,” sagde jeg. Der var ingen grund til at vise ham mit skilt. “Dette er vicekommissær Lehnhoff og sergent Wurth. Hvem ringede ind om det?”

“Mig, hr. kommissær.” En af de uniformerede betjente trådte frem og gjorde honnør for mig. “Sergent Stumm.”

“Vel ikke fra samme familie, håber jeg,” sagde Lehnhoff.

Der havde været en Johannes Stumm, som af Fede Hermann var blevet tvunget til at forlade det politiske politi, fordi han ikke var nazist.

“Nej, hr. inspektør.” Sergent Stumm smilede tålmodigt.

“Sig mig, sergent,” sagde jeg. “Hvorfor mente De, at dette kunne være et mord og ikke et selvmord eller en ulykke?”

“Ja, det er sandt nok, at det er en meget populær måde at tage sit eget liv på nu om dage at træde ud foran et tog,” sagde sergent Stumm. “Især hvis man er kvinde. Selv ville jeg bruge et skydevåben, hvis jeg ville tage mig af dage. Men kvinder er ikke lige så trygge ved våben som mænd. Og så er der det ved dette offer, at vrangen er blevet vendt ud på alle lommerne. Det er ikke noget, man gør, hvis man har tænkt sig at begå selvmord. Og det er heller ikke noget, et tog normalt ulejliges sig med at gøre. Så det udelukker, at det er et uheld, ikke?”

“Måske fandt nogen ham, før De gjorde,” foreslog jeg. “Og udplyndrede ham bare.”

“Måske en betjent,” supplerede Wurth.

Klogt nok ignorerede Stumm forslaget.

“Ikke sandsynligt, hr. kommissær. Jeg er ret sikker på, at jeg var den første på gerningsstedet. Lokomotivføreren så nogen på sporet, da han satte farten op ud af Jannowitz. Han slog bremserne i, men da toget standsede, var det for sent.”

“Godt. Lad os tage et kig på ham.”

“Det er ikke noget kønt syn. Ikke engang i mørke.”

“Tro mig, jeg har set værre.”

“Det tager jeg Deres ord for, hr. kommissær.”

Den uniformerede sergent førte an hen ad sporet og standsede et øjeblik for at tænde sin stavlygte og lyse på en afhugget hånd, der lå på jorden. Jeg så på den et minuts tid, inden vi gik videre til en anden betjent, der ventede tålmodigt ved siden af en samling forrevet tøj og lemlæstede rester, der engang havde været et menneske. Et øjeblik kunne jeg lige så godt have set på mig selv.

“Ret lygten mod ham, mens vi kigger på det.”

Liget så ud, som om det var blevet gennemtygget og spytet ud af et forhistorisk uhyre. De rynkede ben hang knap nok fast ved det usandsynligt flade bækken. Manden var iført en blå arbejderoverall med lommer på størrelse med vanter, som ganske rigtigt havde vrangen udad, sådan som sergenten havde beskrevet, og det samme var lommerne i den olieplettede las, der var hans forvredne flannelsjakke. Hvor hovedet havde siddet, var der en glinsende, forreven harpun af blodige knogler og sener. Der kom en kraftig lugt af lort fra tarme, der var blevet knust og tømt under den enorme vægt af et lokomotivs hjul.

“Jeg kan ikke forestille mig, hvad De har set, som kunne være værre end den her stakkels Fritz,” sagde sergent Stumm.

“Heller ikke jeg,” bemærkede Wurth og vendte sig væk i væmmelse.

“Jeg vil tro, vi alle sammen kommer til at se nogle interessante ting, inden denne krig er omme,” sagde jeg. “Har nogen ledt efter hovedet?”

“Jeg har et par folk ude at afsøge området for at finde det,” sagde sergenten. “En på skinnerne og den anden nedenunder, i tilfælde af at det er faldet ned på gasværket eller fabrikkens grund.”

“Jeg tror, De har ret,” sagde jeg. “Det ser ganske rigtigt ud som et mord. Og ud over lommerne, som har fået vrangen vendt ud, er der den hånd, vi så.”

“Hånden?” Det var Lehnhoff, der talte. “Hvad med den?”

Jeg førte dem tilbage ad sporet for at kigge en gang mere på den afhuggede hånd, som jeg samlede op og vendte i hænderne, som om den var et historisk fund eller måske en souvenir, som profeten Daniel engang havde ejet.

“De sår på fingrene ser ud til at være kommet, fordi han har forsvaret sig,” sagde jeg. “Som om han måske har grebet fat i en kniv, nogen forsøgte at stikke ham med.”

“Jeg forstår ikke, hvordan du kan se det, efter at et tog lige har kørt ham over,” sagde Lehnhoff.

“Fordi disse sår er alt for smalle til at være blevet påført af toget. Og se, hvor de sidder. I kødet langs fingrenes inderside og på hånden mellem tommel- og pegefinger. Det er et afvær-gesår lige efter bogen, hvis jeg nogen sinde har set et, Gottfried.”

“Godt,” sagde Lehnhoff næsten modstræbende. “Det er vel dig, der er ekspert. I mord.”

“Måske. Men på det seneste har jeg fået en del konkurrence. Der er mange betjente ude østpå, unge betjente, som ved langt mere om mord end mig.”

“Det kender jeg ikke noget til,” sagde Lehnhoff.

“Tro mig. Der er en helt ny generation af politiexpertes derude.” Jeg lod den bemærkning bundfælde sig lidt, inden jeg for et syns skyld omhyggeligt sørgede for at tilføje: “Det finder jeg nogle gange meget betryggende. At der er så mange gode mænd, der kan overtage min plads. Ikke sandt, sergent Stumm?”

“Jo, hr. kommissær.” Men jeg kunne høre tvivlen i den uniformerede sergents stemme.

“Gå med os,” sagde jeg, da jeg havde fået sympati for ham. I et land, hvor opfarehed og vrantenhed var på dagsordenen – Hitler og Goebbels rablede konstant rasende op over et eller andet – var sergentens urokkelighed hjertevarmende. “Kom med tilbage til broen. Et ekstra par øjne kan være nyttige.”

“Javel.”

“Hvad leder vi efter nu?” Der var et tungt suk i Lehnhoffs

stemme, som om han ikke kunne se formålet med at undersøge denne sag yderligere.

“En elefant.”

“Hvad?”

“Et eller andet. Bevismateriale. Du ved det med sikkerhed, når du ser det,” sagde jeg.

Henne ad sporet fandt vi nogle blodpletter på en svelle og nogle flere på kanten af perronen ud for det rungende drivhus, som stationen Jannowitz Brücke var.

Under os råbte nogen om bord på en flodpram, som langsomt tøffede gennem en af broens mange røde murstensbuer, at vi skulle slukke vores lygter. Det var stikordet til, at Lehnhoff begyndte at spille stærk mand. Det var næsten, som om han havde ventet på at blive grov over for nogen, uanset hvem.

“Det er politiet,” råbte han ned mod prammen. Lehnhoff var blevet endnu en vred tysker. “Og vi efterforsker et mord heroppe. Det vedkommer ikke Dem. Så pas Dem selv, eller jeg kommer om bord og ransager båden, bare fordi jeg kan gøre det.”

“Det vedkommer os alle, hvis de engelske bombefly ser jeres lys,” sagde stemmen, ikke helt urimeligt.

Wurth rynkede på næsen i vantrø. “Det ville jeg ikke finde sandsynligt overhovedet. Vil De, hr. kommissær? Det er længe siden, at RAF har været så langt østpå som her.”

“De kan sikkert heller ikke skaffe benzin,” sagde jeg.

Jeg rettede min stavlygte ned mod jorden og fulgte et blodspor hen ad perronen til det sted, hvor det så ud til at starte.

“At dømme efter mængden af blod på jorden blev han sikkert stukket her. Så vaklede han et stykke vej hen ad perronen, inden han faldt ned på skinnerne. Kom på benene igen. Gik lidt længere og blev så ramt af toget til Friedrichshagen.”

“Det var det sidste,” sagde sergent Stumm. “Det klokken et.”

“Heldigt for ham, at han ikke kom for sent til det,” sagde Lehnhoff.

Jeg ignorerede ham og så på mit ur. Klokken var tre. “Ja, det giver os så et anslået dødstidspunkt.”

Jeg begyndte at gå hen ad skinnerne foran perronen og fandt lidt efter en grågrøn bog på størrelse med et pas liggende på

jorden. Det var et beskæftigelsesidentifikationsdokument, som mindede meget om mit eget, bortset fra at dette var for udlændinge. Indeni stod alle de oplysninger om den døde, som jeg havde brug for: hans navn, nationalitet, adresse, billede og arbejdsgiver.

“En udenlandsk arbejders bog?” sagde Lehnhoff og kiggede mig over skulderen, mens jeg studerede detaljerne om offeret i skæret fra min lygte.

Jeg nikkede. Den døde var Geert Vranken, en niogtredive år gammel frivillig jernbanearbejder, født i Dordrecht i Holland og boende på et herberg i Wuhlheide. Ansigtet på fotografiet virkede vagtsomt, med en kløftet hage, som så lidt ubarberet ud. Øjenbrynene var korte og håret tyndt i den ene side. Han så ud til at være iført den samme tykke flannelsjakke som den på liget og en skjorte uden flip, knappet til i halsen. Mens vi læste de nøgne detaljer om Geert Vrankens korte liv, kom endnu en politimand op ad trappen til Jannowitz Station bærende på noget, som i mørket lignede en lille, rund pose.

“Jeg har fundet hovedet, hr. kommissær,” meddelte betjenten. “Det lå på taget af Pintschs fabrik.” Han holdt hovedet i det ene øre, og da der ikke var meget hår på hovedet, lod det til at være så god en måde at bære et afhugget hoved på, som man nu kunne tænke sig. “Jeg brød mig ikke om at lade det ligge deroppe.”

“Nej, det var rigtigt af Dem at tage det med,” sagde sergent Stumm og tog fat i det andet øre og lagde den dødes hoved forsigtigt ned på perronen, så det kiggede op på os.

“Ikke et syn, man ser hver dag,” sagde Wurth og kiggede væk.

“Så skal du bare tage op til Plötzensee,” bemærkede jeg. “Jeg hører, at faldøksen har meget travlt nu for tiden.”

“Det er ganske rigtigt ham,” sagde Lehnhoff. “Ham i arbejdsbogen. Vil du ikke mene det?”

“Jeg er enig,” sagde jeg. “Og jeg antager, at nogen kan have forsøgt at bestjæle ham. Hvorfor ellers gå hans lommer igennem?”

“Du holder dig altså til teorien om, at dette er et mord og ikke en ulykke?” ville Lehnhoff vide.

“Ja, det gør jeg. Af samme grund.”

Sergent Stumm smækkede med tungen og kløede sig i skægstubbene på hagen, hvilket lød næsten lige så højt. “Sort uheld for ham. Men også sort uheld for morderen.”

“Hvad mener De?” spurgte jeg.

“Ja, hvis han var udenlandsk arbejder, kan jeg ikke forestille mig, at der var meget andet end lommeuld i hans lommer. Det er fandens skuffende at dræbe en mand i den hensigt at bestjæle ham og så opdage, at han ikke havde noget, der var værd at stjæle. Jeg mener, de stakler bliver ikke ligefrem godt betalt, vel?”

“Det er et arbejde,” indvendte Lehnhoff. “Hellere et arbejde i Tyskland end intet arbejde i Holland.”

“Og hvis fejl er det?” sagde sergent Stumm.

“Jeg tror ikke, jeg bryder mig om Deres insinuation, sergent,” sagde Lehnhoff.

“Lad det fare, Lehnhoff,” sagde jeg. “Tiden og stedet er ikke til politiske diskussioner. En mand er trods alt død.”

Lehnhoff gryntede og puffede til hovedet med tåspidsen, hvilket var nok til at give mig lyst til at sparke ham ned fra peronen.

“Nå, men hvis nogen slog ham ihjel, som De siger, hr. kommissær, så var det nok en af de der udenlandske arbejdere, der gjorde det. De får se, om jeg tager fejl. Hund æder hund ude på de der herberger for gæstearbejdere.”

“Det skal De ikke kritisere,” sagde jeg. “Hunde kender vigtigheden af at få et ordentligt måltid nu og da. Og hvis det er et valg mellem halvtreds gram hund og hundrede gram ingenting, så æder jeg personligt hunden til hver en tid.”

“Ikke jeg,” sagde Lehnhoff. “Jeg trækker grænsen ved hamstere. Jeg kunne aldrig finde på at spise hund.”

“En ting er at sige det, hr. inspektør,” sagde sergent Stumm. “Men det er en helt anden ting at forsøge at smage forskel. Måske har De ikke hørt det, men kollegerne ovre på station Zoo er nødt til at patruljere i zoologisk have om natten. Fordi krybskytter er brudt ind for at stjæle dyrene. Åbenbart har de lige mistet deres tapir.”

“Hvad er en tapir?” spurgte Wurth.

“Det minder lidt om svinekød,” sagde jeg. “Så det er sikkert det, en skrupelløs slagter kalder det nu.”

“Jeg ønsker ham held og lykke,” sagde sergent Stumm.

“Det mener De ikke,” sagde Lehnhoff.

“Man har behov for mere end en gribende tale af Mahatma Propagandi for at få maven fyldt,” sagde jeg.

“Amen,” sagde sergent Stumm.

“Så De ville se den anden vej, hvis De vidste, hvad det var?”

“Det ved jeg nu ikke,” sagde jeg forsigtigt. Måske var jeg selv-morderisk, men dum var jeg ikke. Lehnhoff var lige typen, der kunne angive andre til Gestapo, fordi de gik med engelske sko, og jeg havde ikke lyst til at tilbringe en uge i en celle uden den tryghed, min varme pistol gav mig om natten. “Men vi er berlinere, Gottfried. At se den anden vej er noget, vi er gode til.”

Jeg pegede på det afhuggede hoved, som lå for vores fødder.

“Du får se, om jeg tager fejl.”

Kapitel 2

Mange ting tog jeg fejl af. Men jeg tog sjældent fejl af nazisterne.

Geert Vranken var frivillig arbejder og var kommet til Berlin på jagt efter et bedre arbejde end det, han kunne få tilbudt i Holland. Berlins jernbaner, som oplevede en selvforskyldt krise i rekrutteringen af vedligeholdelsespersonale, havde med glæde taget imod en erfaren sporarbejder. Berlins politi var mindre opsat på at efterforske drabet på ham. Faktisk havde jeg ikke lyst til at efterforske sagen overhovedet. Men der var ingen tvivl om, at hollænderen var blevet myrdet. Da hans lig omsider blev overfladisk undersøgt af den ældgamle, modvillige læge, som var blevet hentet tilbage fra pensionisttilværelsen for at tage sig af retsmedicinske undersøgelser for Berlins politi, fandt han seks stiksår på det, der var tilbage af hans overkrop.

Politidirektør Friedrich-Wilhelm Lüdtkke, som nu stod i spidsen for Berlins kriminalpoliti, var ikke nogen dårlig kriminalmand. Det var Lüdtkke, som med held havde ledet efterforskningen af de S-banemord, som førte til anholdelsen og henrettelsen af Paul Ogorzow. Men som han selv forklarede mig på sit tæppebelagte kontor på øverste etage i Alex, var der en ny, vigtig lov på vej fra Wilhelmstrasse, og Lüdtkkes chef, indenrigsminister Wilhelm Frick, havde givet ham ordre til at prioritere håndhævelsen af den på bekostning af al anden efterforskning. Lüdtkke, som var jurist, var nærmest flov ved at fortælle mig, hvad denne nye, vigtige lov gik ud på.

“Fra den 19. september,” sagde han, “er alle jøder i Tyskland og protektoratet Böhmen-Mähren forpligtet til at bære en gul stjerne med ordet ‘jøde’ synligt på deres tøj.”

“Mener du ligesom i middelalderen?”

“Ja, ligesom i middelalderen.”

“Ja, det skulle vel gøre det lettere at udpege dem. Fin idé. Indtil for nylig har jeg haft ret svært ved at genkende, hvem der er jøder, og hvem der ikke er. På det sidste har de set tyndere og mere sultne ud end resten af os. Men det er stort set det. Oprigtigt talt har jeg endnu aldrig set en, der bare ligner de tåbelige tegninger i *Der Stürmer*.” Jeg nikkede med påtaget entusiasme. “Ja, det her vil bestemt hindre dem i at se ud ligesom alle os andre.”

Lüdtke så utilpas ud og rettede på sine velstivede manchetter og flip. Han var en stor mand med tæt, mørkt hår, der var pænt redt væk fra den brede, solbrændte pande. Han var iført en mørkeblå habit og et mørkt slips med en knude, der var lige så lille som partiemblemet i hans revers. Det føltes sikkert lige så stramt om halsen, når han skulle tale sandhed. En matchende, mørkeblå bowlerhat var anbragt på hjørnet af hans chesterfieldskrivebord, som om den skjulte noget. Måske var det hans madpakke. Eller bare hans samvittighed. Jeg tænkte over, hvordan hatten ville se ud med en gul stjerne på pulden. Som en Keystone Kops-hjelm, tænkte jeg. Som noget idiotisk, i hvert fald.

“Jeg bryder mig ikke mere om det her, end du gør,” sagde han og kløede sig nervøst på håndryggene. Jeg kunne fornemme, at han længtes efter en smøg. Det gjorde vi begge to. Uden cigaretter føltes Alex som et askebæger i et ikkerygerlokale.

“Jeg tror, jeg ville bryde mig meget mindre om det, hvis jeg var jøde,” sagde jeg.

“Ja, men ved du, hvad der gør det næsten utilgiveligt?” Han åbnede en æske tændstikker og bed i en. “Lige nu er der akut mangel på stof.”

“Gult stof?”

Lüdtke nikkede.

“Det burde jeg have gættet. Må jeg få en af de der?”

“Værsgo, tag selv.” Han skød tændstikkerne over skrivebordet og så på, mens jeg fiskede en frem og stak den i mundvigen. “Jeg hører, at de er gode for helbredet.”

“Er du bekymret for dit helbred, Wilhelm?”

“Er alle ikke det? Det er derfor, vi gør, som vi får besked på. For ikke at blive smittet med en gang Gestapo.”

“Som for eksempel at sørge for, at jøderne går med deres gule stjerner?”

“Lige netop.”

“Selvfølgelig, selvfølgelig. Og selv om jeg godt kan se den indlysende vigtighed af sådan en lov, så er der stadig sagen med den døde hollænder. Skulle du have glemt det, så blev han ramt af seks knivstik.”

Lüdtke trak på skuldrene. “Hvis han var tysker, ville det være anderledes, Bernie. Men Ogorzow-sagen var en meget beko-stelig efterforskning for denne afdeling. Vi overskred budgettet i alvorlig grad. Du aner ikke, hvor meget det kostede at fange den skiderik. Politifolk i forklædning, afhøring af halvdelen af byens jernbanearbejdere, øget politipatroljering på stationerne – det var enorme summer, vi måtte betale i overtid. Det var virkelig strenge tider for Kripo. For slet ikke at tale om det pres, der blev lagt på os fra Propagandaministeriets side. Det er svært at fange nogen, når aviserne ikke engang må skrive om sagen.”

“Geert Vranken var jernbanearbejder,” sagde jeg.

“Og du tror, at ministeriet bliver glade for at høre, at der er endnu en morder løs i S-banen?”

“En anderledes morder. Så vidt jeg er orienteret, var der ingen, der voldtog ham. Og medmindre man medregner det tog, der kørte ham over, var der heller ingen, der prøvede at lemlæste ham.”

“Men mord er mord, og faktisk ved jeg præcis, hvad de vil sige. At der er rigeligt med dårlige nyheder lige i øjeblikket. Hvis du ikke har opdaget det, Bernie, så er byens moral i forvejen længere nede end en grævlings røv. Desuden har vi brug for de udenlandske arbejdere. Det er, hvad de vil sige til mig. Det sidste, vi ønsker, er at tyskerne skal tro, at der er et problem med vores gæstearbejdere. Det fik vi nok af under Ogorzow-sagen. Alle i Berlin var overbevist om, at en tysker umuligt kunne have myrdet alle de kvinder. Mange udenlandske arbejdere blev chikaneret og banket af ophidsede berlinere, som troede, at en af dem måtte have gjort det. Det vil du vel ikke se igen? Gudfader, der er problemer nok på togene og i undergrunden, som det er. Det tog mig næsten en time at komme på arbejde i morges.”

“Jeg spekulerer på, hvorfor vi i det hele taget gider komme, når Propagandaministeriet nu bestemmer, hvad vi må og ikke må efterforske. Skal vi virkelig rende rundt og finde folk, der ser jødiske ud, og kontrollere, om de bærer de korrekte broderier? Det er latterligt.”

“Jeg er bange for, at det netop er sådan, det er. Hvis der kommer flere knivdrab som dette her, kan vi måske afsætte nogle ressourcer til en efterforskning, men lige nu ser jeg helst, at du lader den hollænder ligge.”

“Godt, Wilhelm, hvis det er sådan, du vil have det.” Jeg bed hårdt i min tændstik. “Men jeg begynder at forstå din vane med tyve tændstikker om dagen. Det er vel lettere at undgå at skrike, når man tygger på sådan en.”

Da jeg rejste mig for at gå, skævede jeg op til billedet på væggen. Føreren stirrede triumferende ned på mig, men til en forandring sagde han ikke ret meget. Hvis nogen havde brug for en gul stjerne, var det ham, og den skulle sys på lige over hjertet, hvis han da havde et, så henrettelsespelotonen havde noget at sigte efter.

Bykortet over Berlin på Lüdtkes væg fortalte mig heller ikke noget. Da Bernhard Weiss, en af Lüdtkes forgængere, havde ledet Berlins Kripo, havde kortet været dækket af små flag, der markerede de forbrydelser, der var sket i byen. Nu var det tomt. Der var øjensynlig ingen kriminalitet af betydning. Endnu en stor sejr for nationalsocialismen.

“For resten, skulle nogen ikke fortælle familien Vranken hjemme i Holland, at deres forsørger har standset et tog med ansigtet?”

“Jeg taler med den statslige arbejdstjeneste,” sagde Lüdtke. “Vi kan roligt overlade det til dem.”

Jeg sukkede og rullede træt med hovedet på skuldrene. Det føltes tykt og tungt som en gammel medicinbold.

“Det føler jeg mig helt tryk ved.”

“Det ser ikke sådan ud,” sagde han. “Hvad er der galt med dig for tiden, Bernie? Du virker som et boldtræ lige i klunkerne, er du klar over det? Hver gang du kommer herind, er det som regn, der trænger ind under tagskægget. Det virker, som om du har givet op.”

“Det har jeg måske også.”

“Det vil jeg ikke have. Jeg giver dig ordre til at tage dig sammen.”

Jeg trak på skuldrene. “Wilhelm? Hvis jeg kunne svømme, ville jeg først fjerne den ambolt, der er bundet om mine ben.”